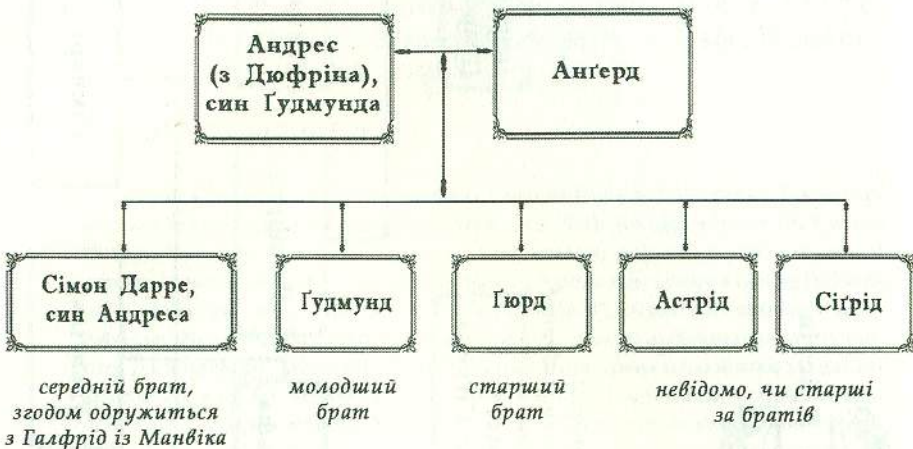
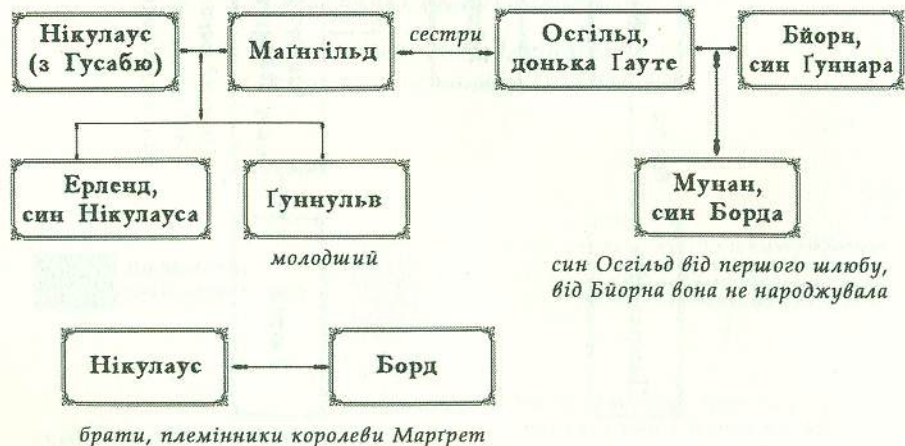

Родинне дерево Сімона
(дюфрінці)

Родинне дерево Ерленда

Частина 1

ЙОРУНДГОРД

I

Після смерті Івара Молодшого Єслінґа із Сундбю 1306 року його садиба дісталася рідній доньці Раґнфрід і її чоловіку Лаврансу, сину Бйоргульфа. Доти вони жили в Лаврансовій садибі Скуґ у Фоллу, що неподалік Осло, та згодом переїхали до Йорундгорда, садиби, розташованої високо на пагорбах у Солі.

Рід Лавранса в Норвегії називали «сини лагмана»¹. Він походив зі Швеції, а першим його представником тут був Лаврентіус, лагман в Есттеті, який викрав із Вретського монастиря сестру ярла² з Б'ельба, монахиню Бенґту, і втік з нею до Норвегії. Лаврентіус жив при дворі короля Гокона Старого, де його дуже поважали, і король ушанував підданого садибою Скуґ. Однак, проживши в Норвегії вісім років, Лаврентіус помер від пощесті, а його вдова, яку народ називав Королівною, вирушила додому, до Швеції, і помирилася зі своєю ріднею. Відтак вона вийшла за кордоном, за багатія. Бенґта і Лаврентіус не мали дітей, тож садибу Скуґ успадкував брат Лаврентіуса – Кетіль. Сином Кетіля був Бйоргульф, батько Лавранса.

Лавранс рано одружився. Йому було лише 28, коли він переїхав у Сіль, – на три роки молодший за дружину. У підлітко-

¹ Лагман – закономовець, знавець звичаєвого права, часто суддя у середньовічній Скандинавії.

² Ярл – вищий титул в ієрархії у середньовічній Скандинавії, що початково означав довірену особу короля, наділену владою.

вому віці він певний час перебував у лавах королівської дружини й дістав гарне виховання. Утім, після шлюбу осів у своїй садибі, адже його дружина, Рагнфрід, була дещо дивною і не могла знайти свого місця серед людей на півдні Норвегії. Коли ж у неї померло троє синів-немовлят, вона зовсім почала уникати людей. Мабуть, тому Лавранс і переїхав у долину Гюдбрандсдал, щоб біля дружини було більше рідних і знайомих. На момент переїзду в них зосталася лише одна маленька дитина – донька на ім'я Крістін.

Утім, і в Йорундгорді вони й далі жили осібно; здавалося, Рагнфрід було байдуже до рідні, тож бачилися вони не частіше ніж необхідно. Частково це зумовлено тим, що Лавранс і Рагнфрід були побожними і богобоязливими людьми, часто ходили до церкви, давали притулок слугам Божим, людям, які подорожували у справах церкви, або паломникам, що йшли на північ до Нідароса¹, і неабияк шанували місцевого священника – найближчого сусіда, який жив у садибі Ромундгорд. Інші ж мешканці долини вважали, що служіння Богу й так дорого коштувало – десятина, різні пожертви тощо, тож без зайвої потреби тягнути додому священників і монахів годі.

Власників Йорундгорда поважали і любили, а надто Лавранса. Його знали як сильного і сміливого чоловіка, а також миролюбного і справедливого, передбачуваного і чемного. Він зазнав слави вправного хлібороба і мисливця, завзято полловав на вовків, ведмедів та усіляких шкідливих тварин. За якихось кілька років зібрав багато землі, але постійно щедро допомагав здольщикам і ніколи їх не кривдив.

Люди так рідко бачили Рагнфрід, що незабаром зовсім забули про неї. Спершу, коли вона повернулася в долину, багато

¹ Нідарос – найбільше місто Норвегії в Середньовіччі, центр паломництва. Нині – Трондгайм. У Нідароському соборі зберігали мощі святого Улава, а дорога до Нідароса проходила через долину Гюдбрандсдал.

хто дивувався, бо пам'ятав її до заміжжя вдома, у Сундбю. Рагнфрід ніколи не була красунею, та принаймні тоді завжди мала веселий і щасливий вигляд; тепер вона змінилася і, здавалося, була старшою за свого чоловіка не на три, а на цілих десять років. Люди вважали, що Рагнфрід сприйняла надто близько до серця смерть дітей, бо їй загалом жилося краще, ніж більшості інших жінок, – у добробуті й шані, та й із чоловіком вона, судячи з усього, ладнала добре. З іншими жінками Лавранс не водився, постійно радився з нею у всіх справах і ніколи не сказав їй жодного поганого слова, ні тверезий, ні п'яний. Рагнфрід до того ж була доволі молода, щоб народити ще дітей, лише була б на те Божа воля.

Господарям садиби бувало нелегко знаходити молодих робітників для служби в Йорундгорді через сувору вдачу господині, а також тому, що в домі надто строго дотримувалися всіх постів. Утім, людям жилося добре в садибі, де рідко лунало різке слово або докори, крім того, і Лавранс, і Рагнфрід завжди були прикладом для інших у будь-якій роботі. До того ж господар був по-своєму веселою людиною, інколи охочий потанцювати й навіть заводив пісню, коли молодь під час вігліті танцювала на церковному пагорбі. Але все-таки на службу в Йорундгорд більше йшли люди літнього віку, їм там дуже подобалося, і вони жили в садибі тривалий час.

Одного разу, коли Крістін було сім років, батькові захотілося взяти дитину із собою в гори на сетер – вигін.

Надворі був ясний ранок, майже пів літа вже минуло. Крістін стояла на горіщі, де вони спали влітку. Вона бачила сонячні промені й чула, як батько перемовлявся з кимось на подвір'ї – від того їй було так радісно, що вона не могла встояти на місці, стрибала собі, доки мати її вбирала. Вона ніколи не була в горах, переїжджала лише через хребет дорогою на Воре – тоді родина їхала на гостину до батьків матері в Сундбю. Також Крістін ходила до найближчих лісів по ягоди – на них Рагнфрід настоювала вино. Мати готувала ще кислу суміш з брусниці та журавлини й намазувала її на хліб замість масла під час Великого посту.

Мати сховала під поношену синю шапку довге золотисте волосся Крістін, поцілувала доньку в щоку – і Крістін побігла вниз до батька. Лавранс уже сидів у сідлі; він підняв доньку на коня і посадив позаду – на плащ, що його склав як подушку. Крістін сіла і вхопилася за татів пояс. Можна було рушати, тож вони попрощалися з мамою, але Рагнфрід незабаром їх наздогнала, віддала Лаврансу плащ Крістін і попросила чоловіка уважно наглядати за дитиною.

Сонце сяяло, але вночі лило як з відра: вниз долиною збігали струмочки, а вздовж підніжжя гір повільно тягнувся туман. Утім, над хребтом височіли білі хмари, передвісники гарної погоди, і Лавранс та його люди говорили, що, певне, буде спекотно. Лавранс узяв із собою чотирьох слуг, добре озброєних, адже тоді в горах можна було зустріти багато дивних людей. Утім, навряд чи з ними могло щось трапитися – їх було багато, та й їхали вони недалеко. Крістін любила всіх цих слуг; троє з них були вже дещо старшими, але четвертий, Арне, син Гюрда з Фінсбреккена, був ще підлітком і найкращим другом дівчини. Він їхав одразу за конем Лавранса, бо погодився розповідати Крістін про все, що вони побачать.

Вони проїхали між будівлями садиби Ромундгорд і привіталися з отцем Ейріком. Він стояв на подвір'ї та сварився через вовну з донькою¹, яка дбала про його господарство: вчора вона повісила пофарбовану вовну сушитися й забула зняти її, тож дощ усе зіпсував.

На пагорбі біля садиби священника височіла церква. Вона була невелика, але гарна, за нею добре доглядали й нещодавно просочили дьогтем. Перед хрестом біля брами цвинтаря Лавранс і його люди зняли шапки й схилили голови. Відтак батько повернувся в сідлі й разом із Крістін помахав Рагнфрід – її постать ще можна було розгледіти перед будинком. Мати у відповідь помахала хустиною.

¹ Християнство в Норвегії остаточно утвердилося у XI столітті, але целібат став обов'язковим для священників лише у 1270 році. Однак навіть тому цієї догми в Норвегії дотримувалися не строго, а особливо – далеко від великих міст.

Крістін майже щодня гралася тут, біля церкви й на цвинтарі, та сьогодні, коли на неї чекала така довга подорож, усі ці місця здавалися дитині зовсім новими й незвичайними. Що далі вони від'їжджали, то будівлі в Йорундгорді, на подвір'ї й за огорожею, ставали ніби меншими і сірішими. Річка вигиналася й блищала, а долина переходила у широкі зелені луки та болота в низині, галявини і поля біля садиб вилазили на ще зелені схили, які згодом перетворювали на сірі скелі.

Крістін знала, що далеко вниз, де сходилися гори, лежить садиба Лоптсгорд. Там жили Сігурд і Юн, два сивобороді старигани; приходячи в Йорундгорд, вони завжди гралася й жартували з Крістін. Вона любила Юна, бо він вирізав їй із дерева неймовірно красивих звірів і якимось навіть подарував кільце. А востаннє, коли він був у них на Трійцю, Юн приніс їй маленького вершника, так гарно вирізьбленого і розфарбованого, що Крістін здалося: кращого подарунка їй ще ніколи не дарували. Вона щовечора брала вершника в ліжку, але, прокидаючись уранці, знаходила його на сходинок ліжка, у якому спала разом із батьками. Батько казав, що вершник вставав із першими півнями, та Крістін добре знала: його туди ставила мати, щойно вона засне, бо якимось чула, як мати бідалася, як боляче їй було, коли вона випадково вночі лягла на нього.

Сігурда з Лоптсгорда, своєю чергою, Крістін боялася, не любила, коли він садив її собі на коліна, бо тоді зазвичай казав, що спатиме в її обіймах, коли вона виросте. Він пережив уже двох дружин і запевняв, що переживе і третю. Тож Крістін може стати четвертою. Та коли в Крістін через це накочувалися сльози, Лавранс сміявся і говорив, що навряд чи Маргіт скоро випустить дух. Та хоч би й так сталося, і Сігурд відтак прийшов свататися, то однаково дістав би відмову, тож, переконував тато, Крістін нічого боятися.

На північ від церкви, приблизно на відстані польоту стріли, біля дороги лежав великий плоский валун, зусібіч щільно оточений березами й осиками. Там діти любили гратися «в церкву», і наймолодший онук отця Ейріка, Томас, проповідував, наслідуючи діда, кропив свяченою водою і хрестив інших дітей, коли

в заглибинах у камені збиралася дощова вода. Та минулої осені ця гра погано скінчилася. Спершу Томас повинчав Крістін з Арне – Арне ще не подорослішав, тож залюбки грався з дітьми, коли мав вільну хвилинку. Потім Арне зловив поросся, яке мирно гуляло неподалік, і діти понесли його хрестити. Томас миропомазав його брудом, занурив у ямку з водою і заходився передражнювати діда: читав молитву латиною і лавав парафіян за те, що вони жертвують надто мало на церкву. Всі діти розреготалися, бо чули, як дорослі нарікали на жадібність Ейріка. І що голосніше вони реготали, то дедалі гірше Томас вигадував; додав, що цю дитину зачали під час Великого посту, тож за гріх треба відплатити грошем церкві. Дорослі хлопчаки засміялися, як божевільні, а Крістін так зніяковіла, що мало не заплакала, обіймаючи поросся. Утім, поки вони сміялися, сталася біда: на дорозі з'явився сам Ейрік, який повертався верхи на коні з якоїсь треби. Здогадавшись, що дітлахи роблять, він зіскочив з коня і так швидко віддав церковну чашу Бентайну, старшому онуку, якого брав із собою, що той ледь не впустив срібного голуба з Тілом Господнім. Священник кинувся в натовп дітей і заходився бити їх направо й наліво. Крістін упустила поросся, і те з вереском помчало дорогою, тягнучи за собою крижмо, а коні священника аж здійнялися від страху на диби. Отець лупонув і Крістін, та так сильно, що та впала, а він копнув її ногою, через що в неї ще багато днів потому боліло стегно. Коли про це дізнався Лавранс, йому здалося, що Ейрік надто суворо обійшовся з Крістін, – вона ж бо ще зовсім маленька. Він сказав, що поговорить про це зі священником, але Рагнфрід попросила його облишити цей задум, мовляв, дитина дістала своє за таку дурну гру. Зрештою Лавранс більше про це не згадував, лише дав Арне такого прочухана, якого хлопець ніколи не діставав.

Тому, проїжджаючи повз той камінь, Арне смикнув Крістін за рукав. Він не наважився щось сказати в присутності Лавранса, але скорчив пику, посміхнувся й поплескав себе по дупі. А Крістін понурила голову від сорому.

Дорога завела в густий ліс. Вони їхали попід горою Гаммерос, долина ставала вузькою і темною, і рев річки чимраз дужав.

Коли вона на мить виглядала з-за дерев, вони бачили, як Логен, пінячись, мчала поміж крутих скель, несучи прозору, як лід, воду. Обабіч долини височіли гори, порослі чорним лісом; було похмуро, страшно й тісно, віяло холодом. Вони переїхали по колодах через струмок і незабаром побачили в долині місток через річку Росто. Нижче від моста в глибокій заплаві жив ньок¹. Арне хотів був розповісти про нього Крістін, але Лавранс суворо наказав мовчати про таке в лісі. І коли вони під'їхали до мосту, Лавранс зіскочив із коня, узяв його за повід, а доньку притримувал за талію іншою рукою.

На тому березі стежка вела так круто вгору, що чоловіки пішли пішки. Батько тільки посадив Крістін назад на коня, щоб дівчинка могла триматися за луку на сідлі.

Що вище чоловіки підіймалися, то більше нових сірих скель і синіх вершин зі смужками снігу визирало з-за гірських хребтів. Тепер уже Крістін могла розгледіти крізь гілки дерев далеко внизу селище², що лежало на північ від перевалу. Арне показував їй садиби, які можна було роздивитися, і говорив, як вони називаються.

Високо в горах товариство під'їхало до маленького будиночка посеред лісу і зупинилося біля огорожі. Лавранс гукнув, і відлуння покотилося горами. Назустріч їм вибігли двоє чоловіків, оббігаючи маленькі латки обробленої землі. То були сини господині, вправні смоловари, яких Лавранс хотів найняти на роботу. Слідом за ними вийшла мати, несучи в руках великий кухоль молока з льоху, адже день і справді видався спекотний, як і припускали чоловіки.

– Бачу, ти цього разу взяв із собою доньку, – сказала вона, привітавшись, – ану, я маю її побачити! Нумо зніми з неї шапочку, кажуть, що вона має чудове волосся!

¹ Ньок – згідно з норвезьким фольклором, водяний дух, персоніфікація небезпеки води. Вважається, що ньок грав на скрипці, заманоючи людей у воду, де їх топив.

² На відміну від сіл чи селищ у решті Європи, селище в середньовічній Норвегії являло собою радше кілька хуторів – щонайменше три таких хутори, оточених землею, що здавали в оренду, можна було тоді вважати селищем.